

**FESTSKRIFT TIL BENT JØRGENSEN
PÅ 70-ÅRS DAGEN DEN 12. MARTS 2014**

Navnestudier
udgivet af Afdeling for Navneforskning,
Nordisk Forskningsinstitut
Nr. 42

På sporet

Festskrift til Bent Jørgensen
på 70-årsdagen den 12. marts 2014

Redigeret af

Birgit Eggert, Peder Gammeltoft og Rikke Steenholt Olesen

Museum Tusulanums Forlag
København 2014

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

© 2014 Forfatterne og Nordisk Forskningsinstitut,
Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet

Grafisk tilrettelæggelse: Torben Christiansen
Omslag: Anette Ravn Olesen; forside med maleri af Kai Molter med motiv fra Allégade på Frederiksberg; bagside med kort fra 1968, hvor sporvogne er angivet med rødt, busser med blåt; begge illustrationer ejes af Sporvejsmuseet.
Foto af Bent Jørgensen (s. 8): Suzanne Reitz, Nordisk Forskningsinstitut

Alle bidrag i bogen er fagfællebedømt.

Tryk: Frederiksberg Bogtrykkeri
Printed in Denmark 2014

ISBN: 978-87-635-4206-7
ISSN: 0470-5165

I kommission hos
Museum Tusulanums Forlag
Birketinget 6
2300 København S
Danmark
order@mtp.dk
+45 3234 1414
www.mtp.dk

For en illustrations vedkommende har det ikke været muligt at finde indehaveren af ophavsrettighederne. Hvis Nordisk Forskningsinstitut på denne måde måtte have krænket ophavsretten, er det sket ufrivilligt og utilsigtet. Retmæssige krav i denne forbindelse vil blive honoreret, som havde instituttet indhentet tilladelse i forvejen.

Indhold

Forord	7
Tabula gratulatoria	9
SOFIE LAURINE ALBRIS Turen går til Gudernes Hjem. Om en køretur med Bent Jørgensen og nogle overvejelser om organiseringen af Gudmes landskab	17
GORDON ALBØGE Kristendommens spor i Vendsyssels stednavne	33
SEBASTIAN MØLLER BAK Spottenavne i Danmarks gamle Personnavne	51
KATRINE KEHLET BECHSGAARD Navnet <i>Bent</i>	63
SIMON SKOVGAARD BOECK Lidt om Moths stednavneformer	67
LISBETH EILERSGAARD CHRISTENSEN Stednavne, centralpladser og vækstcentre – om tolkningsvalg og betydningsrelationer	79
TORBEN CHRISTIANSEN Andebyspor i dansk	91
VIBEKE DALBERG OG ROB RENTENAAR Marknavn, Flurname, veldnaam, field-name. Nogle afgrænsningsproblemer	105
BIRGIT EGGERT <i>Rannerød</i> – et rød-navn i Vendsyssel?	117
INDHOLD	5

GILLIAN FELLOWS-JENSEN	
On the track of some lost place-names and early substitutions in England	127
PEDER GAMMELTOFT	
Hvad var det Varde var?	143
JOHNNY GRANDJEAN GØGSIG JAKOBSEN	
Sporvogne i Andeby	153
MICHAEL LERCHE NIELSEN	
”Jona bil, Jona fadøl, Jona crib?” Genitiv og andre bøjningsendelser i danske fornavne	167
RIKKE STEENHOLT OLESEN	
Om tolkningen af glda. <i>skēth</i> , f., i betydningen ’skibssætning’	179
BERIT SANDNES	
Navn på <i>-rup</i> i nordøstre Skåne	193
LINE SANDST	
Nogle steder, der engang var hjem	205
SUSANNE VOGT	
Ravnsholt i Merløse herred – en markskelsforretning i Ravnholt godsarkiv	219
BENTE HOLMBERG	
Publikationer af Bent Jørgensen	231

Andebyspor i dansk

TORBEN CHRISTIANSEN

This article deals with Danish concepts deriving from personal names, place-names and other parts of speech in the Donald Duck universe. The Danish language version of this universe holds a strong position among the fictional universes of our culture, and we easily understand references, allusions and eponyms related to its characters, things and events. Disney stories may utilize as input all kinds of stories, and as output the stories contribute to our common concepts. The first part of the article demonstrates the strong conceptual and cultural influence of the Donald Duck universe in Denmark, and Sonja Rindom Hilker is singled out as an outstanding translator. The second part of the article lists in dictionary form concepts derived from the Donald Duck universe.

Andebyuniverset i Walt Disneys tegneserier, bøger og film og på alskens merchandise har en stærk position blandt de fiktive universer i vores kultur. Universet bruges – tilmed på prædikestole og i Folketinget – ubesværet som referenceramme, og vi forstår uden videre henvisningerne til dets figurer, ting og begivenheder.¹ Se nu denne afskedshilsen til en Anders i skikkelse af Anders Fogh Rasmussen:

Tak Anders Fogh for din tid som statsminister, og måske nok især din afgang, men tillykke med dit nye job ;-) Jeg glemmer aldrig da du engang for femten år siden udtalte i radioen at dit idol var Joakim Von And. Man kan vist godt påstå at der gik Anders And i den, men du har efterfølgende været med til at afskaffe udlandsgælden og dermed genskabt pengetanken. (Hans Hansen 14.5.2009 www.information.dk)²

Input til Disneyhistorier kan være alle mulige arter fortællinger og myter fra alverdens kulturer, lige fra antikkens Grækenland, Sydamerika, den arabiske verden, Amerikas Vilde Vesten og til folkeeventyr, roma-

¹ Tak til Niels Christiansen, der i en ung alder har udført de tegninger, der illustrerer denne artikel.

² Citaterne i denne artikel er gengivet bogstavret.

ner og børnelitteraturens store klassikere. Som output leverer andehistorierne tilskud til vores fælles begrebsverden. Andre tegneserier, tv-serier mv. gør det samme, men nok ikke i helt så stort omfang; forfatteren til disse linjer forstod således godt meningen, da han i bar overkrop måtte lægge øre til egen læges vurdering: ”Det er jo ikke nogen ren Tarzan” – den gode doktor savnede nok nogle Skipper Skræk-muskler, før den var pingeling.

Universet i Andebyhistorierne er produktivt, så når vi kender *Bedstemor And-bil*, forstår vi også meningen, når man i en familie kalder en *bedstemorcykel* for en *Bedstemor And-cykel*:

Hej alle :) Er der nogen af jer der ligger inde med en rigtig ”bedstemod And” cykel, som I gerne vil sælge (for billige penge) Det skal være en af de cykler hvor styret sidder så højt at man ikke skal bøje i ryggen når man cykler – Og gerne i gammeldagsstil/farver *SS* (www.hundegalleri.dk 28.8.2009)

Disneyfigurerne er så velkendte, at de kan indgå i ordspil. Eksempelvis ligger *Bjørne-banden* (engelsk *The Beagle Boys*) formentlig til grund for *børnebanden* om en gruppe fremtrædende unge politikere i SF.

Carl Barks historie Anders And og den gyldne hjelm (1954) blev i 2006 optaget i den danske børnekulturkanon, med løftede øjenbryn til følge, og både Anders And og Mickey Mouse har opnået den ære at få deres egne artikler i nationalencyklopædien Den Store Danske, mens Andeby efter diskussion blev udeladt (Lund 1993 s. 146), men har sin selvfølgeligelige plads i Wikipedia. Jørn Lund kommenterede optagelsen i encyklopædien således:

– Han [Anders And] er eksponent for en hel generations børnekultur, som blev udbredt herhjemme efter besættelsen. Under besættelsen havde tyskerne forbudt tegneserier af enhver art. De blev nærmest betragtet som entartet – degenereret – ligesom den moderne kunst, siger værkets hovedredaktør, professor Jørn Lund. – Vi bringer en fyldig artikel om Anders And, fordi han er referenceramme for en hel generation af børn og unge. Vi har naturligvis ikke tænkt os lignende artikler om alle de øvrige skikkelser, der ellers optræder i denne eller lignende tegneserier, siger han. (Ritzaus Bureau 29.12.1993)

De kendte figurer er en veritabel guldgrube, som rettighedshaverne vogter nidkært over:

Ifølge Claudia Hedrys fra kommunikationsafdelingen hos Walt Disney Company tager man navne som Fætter Guf Handyservice, Fætter Guf Fredericia Aps, Fedtmuleklubben og Bedstemor Ann's Bondegård ApS meget alvorligt. ”Vi beskytter vores varemærkeret meget energisk og har et team af professionelle, som udelukkende beskæftiger sig med at beskytte den ret. Juristerne vil nu kigge på de nævnte tilfælde,” oplyser Claudia Hedrys til URBAN. (Ritzaus Bureau 3.9.2006)

Visse lydord og interjektioner associeres i høj grad med Andebyhistorier eller andre tegneserier, selv om de måske ikke kan fastslås som den direkte kilde. Else Bojsen (1995; 1996) beskriver således tegneserisprogets lydord som *arrgh*, *gulp* og *uak* og påviser, at rodformede verbalinterjektioner som *gab*, *host* og *suk* er blevet optaget i voksnes dagligsprog. Eksempelvis er *gab* udtryk for kedsomhed, ikke nødvendigvis en gaben. Interjektionen *tsk* har gjort et uudsletteligt indtryk på informationsarkitekt Ole Stig Andersen:

I min barndoms basislitteratur, Sonja Rindoms forbilledlige gendigtninger af Anders And, blev dette sære ord skrevet ’tsk tsk’! Jeg mindes det især som en del af Lille Hiawathas utålelige søster Solsikkens faste ordforråd, hver gang han igen havde dummet sig. Hvad vi ikke vidste i min familje, var hvordan Solsikkens tsk skulle udtales. Når jeg læste verdenslitteraturen højt for min lillebror, blev det til ’tisk, tisk.’ Så kom ikke og sig at litteraturen ikke kan udvide ens ordforråd! For hvordan skulle jeg måske kunne vide at tsk tsk var et forsøg på at stavé dét ord vi civiliserede jyder brugte når vi ville udtrykke en lettere beklagende afstandtagen? (Information 7.11.1994)

Entertaineren Sigurd Barrett, der selv har skrevet en historie til Anders And-bladet, nævner særligt person- og stednavne fra Andebyhistorierne:

”Den Anders And’ske måde at lege med sproget på har inspireret mig meget til mit senere arbejde – ikke mindst takket være navne som Frøken Rappesen, cykelhandler P. Dahl og Langtbortistan. Jo – Anders Ands univers pirrer og inspirerer, med humor, kreativitet og dejlig galskab.” (www.havebackstage.dk 2013)

Hanne Ruus har blandt de 45 kernepersonnavne, der indgår i de 1117 danske kerneord, fundet fire navne, der kan være relateret til Disney-universet: *And*, *Anders*, *Fedtmule* og *Mickey* (Ruus 1995 bind 1 s. 105 f.).

Anders And & Co.

I Danmark er Anders And & Co. udkommet siden 1949, i begyndelsen kun månedsvis, men fra 1959 hver uge. Ifølge coa.inducks.org er der udgivet 3.000 numre af bladet fra 1949 til august 2013. Som landets mest udbredte tegneserieblad toppede det med et oplag på over 200.000 eksemplarer i begyndelsen af 1970'erne, men er dykket til omkring 30.000; hvert blad har i gennemsnit omkring otte læsere. Hertil kommer talrige serier i hæfte- og bogform, bl.a. flere end 400 Jumbobøger.

Oversætteren Sonja Rindom Hilker

Sonja Rindom Hilker (1904–2004) oversatte alle Anders And-blade fra 1949 til 1982, men ikke fx Jumbobøgerne. Det er svært at fastslå, nøjagtigt hvilke navne hun er ophavskvinde til, men *Langtbortistan* er formentlig blandt dem, og i hendes dødsannonce stod, at hun var ”sovet stille ind og draget til sit Langtbortistan”. Om de sproglige teknikker, som Sonja Rindom benyttede i sine meget værdsatte gengivelser på dansk, skriver Steen Schousboe:

Da det amerikanske Donald Duck i 1949 blev præsenteret i Danmark havde man ved held eller dygtighed sikret sig Sonja Rindom Hilken som oversætter, kvinden som blandt meget andet gav os Fætter Højben og Langtbortistan. Et af de problemer hun stod over for var personernes navne. ”Donald” var så godt som ukendt på dansk, men ”Anders” gav mulighed for at beholde originalens bogstavrim. Nevøernes navne rimede i den amerikanske original: Huey, Louie og Dewey. Sonja Rindom valgte aflydsrækken, måske på grund af ”rap”. Når man har ét element kommer resten af aflydsrækken naturligt, og med Rip, Rap og Rup fik hun på smukkeste vis skabt en flerhed af individer. (Schousboe 2009 s. 73)

Andebyordstof

I sammenhæng med dette festskrift og dets modtager, der besidder stor donaldistisk ekspertise, er det mest nærliggende at ordne Andebyordstoffet i dansk ud fra de tilgrundliggende personnavne og stednavne samt andre ordklasser. Alternativt kunne man gruppere i de resulterende ordklasser suppleret med udtryk som *det rene Anders And*, ad hoc-sammensætninger som *Georg Gearløs-opfindelse* og afledninger som *Onkel Joakim-agtig*. Som en tredje mulighed kunne man inddele efter

emner som arbejdsmarked, penge, politik, geografi og transport. Endelig kunne man bruge stilværdi som inddelingskriterium, idet en del af ordene tilhører slang og dagligsprog, mens andre har en mere neutral stilværdi. Udgangspunktet for denne artikel har været *Slangordbogen* (Christiansen 2012), udbygget med supplerende materiale.

En anden god gang kunne man se på opfindsomme, beskrivende proprier i Anders And & Co. Her skal blot gives et par smagsprøver: vekselerer Klipski og hr. Miljo Nær (1949:02), gas- og vandmester K.N. Ibtang (1953:02) og spåkonen Adelina Fup (1955:03).

– Og hermed går vi over til ordbogsdelen af denne artikel, opdelt i to afdelinger: først personnavne og stednavne, derefter andre ordklasser.

Personnavne og stednavne

ANDERS AND

Anders And *proprium* (flyv., hist., under 2. verdenskrig) todelt tysk vandflyver fabrikeret af Blohm und Voss

CITAT Oppe over hustagene kom Anders And klaprende. Det var den tyske vandflyver, der var på sin daglige runde over byen. (Ole Frøslev: Profeten 2008 s. 108).

ETYMOLOGI ”Bv 138 var et velkendt syn herhjemme under besættelsen, hvor dens aparte udseende og særprægede motorlyd hurtigt skaffede den øgenavnet ”Anders And”. ” (Lennart Ege: Alverdens fly i farver. Krigsfly 1939–1945. København 1970, s. 165). Da navnet Anders And om tegneseriefiguren var dannet omkring midten af 1930’erne, er flyveren nok – som en art eponym – opkaldt efter ham. Cand.psych. Mogens Jansen husker det følgende vers, formentlig fra 1944/45: ”Den stolte Stukastid var omme, / hangarerne stod næsten tomme. / På togt hen over byens tage / var nu kun Anders And tilbage” (versets ophavsmand blev forgæves efterlyst i Politiken 6.2.2010).

OM NAVNET Anders And-figuren så dagens lys i filmen *The Wise Little Hen* (Den kloge lille Høne) i 1934. Han var med i to film i Metropols Forårsshow i april 1935, i starten under navnet Rasmus Rap,

men hurtigt skiftede det over til Anders And; hvem der fik idéen hertil, vides ikke. Ugebladet *Dansk Familieblad* begyndte fra 4. marts 1935 at bringe en historie af avisstribetyper med Anders And, også her først under navnet Rasmus Rap, men snart efter som Anders And. Anders And optræder første gang i *Anders And & Co.* 1949:01 som brandmand på brandstationen i Andeborg (senere Andeby). Figurens engelske navn er Donald Duck.

Anders And-skive *sb. (transp.)*
køreskive, der ganske vist registrerer køretiden for en bus el. lastbil, men som er forsynet med et falsk navn

CITAT Kører du på Anders And skive eller en anden kollega's førerkort, så husk lige det straffes efter Straffeloven om dokumentfalsk. (Landstrygeren 3/2007, www.tl.eurodrivers.dk 2008).

ETYMOLOGI ordet *Anders And-skive* skyldes formentlig, at Anders And

er en opdigtet, fiktiv tegneseriefigur, sammenlign *tegneseeriehold* om et dårligt hold. Der findes lignende sammensætninger, fx *Anders And-bilag* om svindel. I 2010 generede et flyselskab en konkurrent ved masseopkøb af billige billetter under falske navne, bl.a. *Anders And*. Desuden bruges *det rene Anders And* om rod, uorden, urationelle ordninger o.l.

BEDSTEMOR AND

Bedstemor And-bil *sb. (auto.)*
gammeldags, høj bil

CITAT Før i tiden var der mange sjove små jokes, som især yngste lærling, bydrengen eller ethvert taknemmeligt offer kunne blive udsat for. Man kunne blive sendt i byen efter en ”pålæggerfil” ”strækolie” ”Englefedt” og meget andet. Jeg selv blev sat til at finde en gearstang til en Ford T. For dem der ikke kender sådan en bil, kan jeg fortælle at det er en lidt nyere model end en Bedstemor And Bil. Den havde ingen gearstang; men pedaler i stedet. (www.kandu.dk 2003).

ETYMOLOGI efter *Bedstemor Anders bil* i Anders And & Co.

OM NAVNET Bedstemor And optræder første gang i Anders And & Co. 1949:01, hvor hun kaldes Farmor. Senere i samme nummer har hun imidlertid skiftet kaldenavn til Bedste og Bedstemor. Bedstemor And hedder hun først i en historie i Anders And & Co. 1951:04, og hendes legendariske bil optræder første gang i Anders And & Co. 1952:03. Det engelske navn for Bedstemor And er Grandma (Elviry) Duck.

FEDTMULE

Fedtmule *proprium* klodset person; kludermikkell

CITAT [...] jeg må konstatere at Fedtmule-agtig fysioterapeutisk instruktion efterhånden antager

epidemisk omfang. Konkret bruges her rehabilitering af en skadet skulder som eksempel. [...] At en behandler instruerer i brug af elastikker indikerer en fundamental

ignorance om hvad der er optimal behandling. Så som sagt, hvis din fysioterapeut er en Fedtmule, så løb den anden vej.

(www.supertraining.dk 2011).

ETYMOLOGI efter *Fedtmule*, der ofte opfører sig klodset, men i mange tilfælde med en heldig udgang.

Brugen af *Fedtmule* er en art eponym.

OM NAVNET Fedtmule optræder første gang i Anders And & Co. 1949:01. Han debuterede i 1932 under navnet Dippy Dawg i filmen Mickey's Revue, men fik senere navnet Goofy.

FÆTTER HØJBEN

Fætter Højben *proprium* (*fx pol.*) ufortjent held pga. udefrakommende gunstig påvirkning

CITAT Indtil nu har regeringen været utrolig heldig med den økonomiske udvikling, på trods af at der absolut ingen sammenhæng har været i den økonomiske politik. Det har været rent Fætter Højben i form af lavere rente og høje olieindtægter fra Nordsøen. (Ole Sohn i Politiken 19.6.2006).

SYNONYM Fætter Højben-effekt

ETYMOLOGI *Fætter Højben*, der er fætter til Anders And og bor Fortunaparken 7, er Andebys heldigste person i spil (Fortuna er den romerske gudinde for det heldige tilfælde). Brugen af *Fætter Højben* er en art eponym.

OM NAVNET Fætter Højben, der på engelsk hedder Gladstone Gander, er opfundet af Carl Barks og debuterede på engelsk i 1948. Fætter Højben optræder første gang i Anders And & Co. 1949:07 under dette navn. Det samme hedder han i Anders And & Co. 1950:01, men for en kort bemærkning kaldes

han Fætter Erik i Anders And & Co. 1950:07.

Fætter Højben-effekt *sb.* (*fx pol.*) ufortjent held pga. udefrakommende gunstig påvirkning

CITAT F.eks. kan jeg sige, at i årene fra 1998 til 2000 steg eksportmarkederne næsten 10 pct. om året. Nu er vi nede på, at de kun stiger med omkring 1 pct. om året. [...] Man kan sige, at Socialdemokratiet var begunstiget af sådan en fætter Højben-effekt, hvor vi altså skal kæmpe op ad bakke med sløje konjunkturer i udlandet. (Anders Fogh Rasmussen www.folketinget.dk 2003).

SYNONYM Fætter Højben

OM ORDET Svend Auken gjorde *Fætter Højben-effekt* kendt, da han i 1983 brugte ordet om Schlüterregeringens medvind som følge af gunstige internationale konjunkturer.

GEORG GEARLØS

Georg Gearløs *proprium* (*tekn.*)
opfinder af geniale og mindre ge-
niale ting

CITAT Den store har en gæst på
besøg (de er 11½). Gæsten vil
gerne være ingeniør. Af den slags,
som opfinder. ”Åh”, siger jeg,
”sådan en Georg Gearløs”. Så sid-
der der bare to gutter og GLOR på
mig; huh??? ”Kender I ikke ham?
Han er fra Andeby, Anders And-
bladene.” (www.voresborn.
dk 2011).

OM NAVNET det engelske navn for
Georg Gearløs er Gyro Gearloose
– både dansk og engelsk har bog-
stavrim. *Georg Gearløs* kan bru-
ges som en art eponym. Navnet
indgår i sammensætninger som
Georg Gearløs-opfindelse og
Georg Gearløs-maskine på samme
måde som *Storm P.-opfindelse* og
Storm P.-maskine. Georg Gearløs
optræder første gang i Anders And
& Co. 1953:01, introduceret som
”den gale opfinder”.

GRØNSPÆTTEBOGEN

grønspættebog *sb.* bog med den
grundlæggende, nødvendige viden

CITAT Biblen er ikke en grønspætte-
bog [...] Men nu er Bibelen ikke
en guddommelig variant af Grøn-
spætte-bogen, hvor man som Rip,
Rap og Rup kan finde konkrete
anvisninger på alting. Jesu lære er
et opgør med al lovreligiositet,
der, som Luther siger, kun kan fø-
re til to ting, nemlig fortvivlelse

eller hykleri. (www.religion.dk
2006).

ETYMOLOGI efter Rip, Rap og Rups
Grønspættebogen, engelsk *Junior
Woodchucks Guidebook*. Grøn-
spættebogen optræder vist første
gang i Anders And & Co. 1955:11
(”Fodsporene stammer fra en tusk-
rotte – det står her i Grønspætte-
bogen”).

KYLLE, PYLLE OG RYLLE

Kylle, Pylle og Rylle *flerord*
(*pol.*) de tre konservative politike-
re Lene Espersen, Henriette Kjær
og Gitte Seeberg

CITAT I gruppen er Engell støttet af
et juhu-kor, der går under navnet
'Kylle, Pylle & Rylle' – også
kendt som Lene Espersen, Henri-
ette Kjær og Gitte Seeberg. Engell

selv danner middagsbordstrioen
'De Tre Kardinaler' med partiets
generalsekretær Peter Sterup og
pressechefen Erik Skov Pedersen.
(Information 14.11.2008).

ETYMOLOGI efter Andersine And's
tre niecer *Kylle*, *Pylle* og *Rylle*.
OM NAVNET udgangspunktet for de
rimende navne *Kylle*, *Pylle* og

Rylle er nok *kylle*, der bruges som lokkeråb til høns; niecerne bærer på engelsk månedsnavnene April, May og June. Kylle, Pylle og Rylle optræder første gang i Anders And & Co. 1954:02, men uden at deres navne nævnes. De kommer vist først igen i Anders And & Co. 1961:26, nu også med navne.

Kylle Pylle Rylle-effekten *sb. bf.* (*formen kan variere*) det at man er tilbøjelig til at ansætte el. begun-

stige en person, der ligner én selv (*kvinder ansætter kvinder o.l.*)

CITAT Forskelsbehandling bliver et positivt udtryk. Lighed er forskel. Idealet er en annullering af Rip-Rap-Rup eller Kylle-Pylle-Rylle effekten, den såkaldte homosociale reproduktion med hyringen af ligesi[n]dede, dyrkelsen af det ensartede, det konforme og det kendte. Klonernes tid er forbi. (www.cbs.dk 2006).

ANTONYM Rip Rap Rup-effekten

LANGTBORTISTAN

Langtbortistan *proprium (geogr.)*

bruges om et fjertliggende land

CITAT [...] hør nu her: Helt ovre i Langtbortistan sad den berygtede bandit El Skurko i dette øjeblik i sit telt ... [og sagde:] Hvad ser jeg? En **flyvende** elefant? (Anders And & Co. 1959:39).

ETYMOLOGI endelsen *-stan* 'land' stammer fra persisk.

OM NAVNET navnet *Langtbortistan* blev sandsynligvis brugt første gang i historien "Dumbo" i Anders And & Co. 1959:39, hvor cirkuselefanten Dumbo bliver lokket af El Skurko til en fjertliggende ørken 9.000 kilometer væk, hvor Dumbo skal være bandittens luftfartøj i et angreb på sheik Ahmeds befæstede lejr. Senere blev *Langtbortistan* brugt i Anders And & Co. 1971:15, 16 og 17 i historien "Rejsen til Langtbortistan", hvor Mickey Mouse og

Fedtmule – skarpt forfulgt af Frits Farlig og hans medhjælper Puslingen – hjælper detektiven Herlock Shomes med at finde en uhyre kostbar rubin, der er forsvundet. Navnet er formentlig skabt af Sonja Rindom Hilker. Det engelske ord, der svarer til *Langtbortistan*, er *Remotistan* eller *No-No Land*. Det opdigtede landenavn *Langtbortistan*, der skyldtes udgivernes politik om ikke at fornærme navngivne lande, blev optaget i Retsskrivningsordbogen 2001. Lignende betegnelser i Disneyudgivelser er (med dansk gengivelse i parentes): *Farbackishan (Tilbagistan)*, *Bazookistan (Bazukistan)*, *Unsteadystan (Urolistan)*, *Howduyustan (Pengostan)*, *Jumbostan (Prunk- og Pragtistan)*. Se den udførlige redegørelse i (Jakobsen 2013).

LILLE HJÆLPER

Lille Hjælper *proprium* assistent, hjælpemiddel

CITAT Innovation er ofte forbundet med stor risiko, såvel økonomisk som tids- og videnskabsmæssigt. Dertil er den aktuelle problemstilling, at mindre og mellemstore virksomheder ofte mangler kapital. Dette behøver ikke handle om millioner af kroner, men om at have nok til at få sparket den gode idé ud i livet. En økonomisk ”Lille Hjæl-

per”, om man vil. (Iværksætteren nr. 49 januar 2010).

ETYMOLOGI vel efter tegneseriefiguren *Lille Hjælper*.

OM NAVNET det engelske navn for Lille Hjælper er Little Helper. Lille Hjælper optræder vist første gang i Anders And & Co. 1957:18 som Georg Gearløs’ assistent, men uden navn. Navnet kan bruges som eponym med små begynderbogens bogstaver: *lille hjælper*.

MICKEY MOUSE

Mickey Mouse-Parlamentet *proprium* bf. (pol.) Europa-Parlamentet, betragtet som et parlament uden indflydelse

CITAT Mickey Mouse-Parlamentet [...] Parlamentet er gennem tiden blevet voldsomt kritiseret for ikke at have nogen egentlig indflydelse. Værst lød det, da Englands daværende premierminister (selv kaldet Jernladyen) Margaret Thatcher i 1980’erne kaldte Parlamentet for et ”Mickey Mouse Parlament”. (www.dr.dk 2011).

ETYMOLOGI efter *Mickey Mouse*.

OM NAVNET Mickey Mouse kom til verden som hovedperson i tegnefilmen *Steamboat Willie* (1928). I Danmark brugtes navnet Mikkel Mus indtil 1948, derefter lyder han sit engelske navn Mickey Mouse. Han optræder første gang i Anders And & Co. 1949:01. I England og USA er Mickey Mouse mere kendt end Anders And, og *Mickey Mouse* bruges – ligesom *Anders And* – bl.a. i pejorative udtryk som *Mickey Mouse money* svarende til dansk *bananpenge*, *træpenge*.

ONKEL JOAKIM – JOAKIM VON AND

Onkel Joakim *proprium* (økon.) gneragtig person, rigmand

CITAT ”Og da var det, at det med et gik op for mig: hele mit liv var blevet en øvelse i at have travlt, i at klemme mere og mere ind hver eneste time. Jeg var en onkel Joa-

kim med stopur, besat af tanken om at spare tid, et minut her, nogle sekunder der [...]” (Inge Thomsen prædiken 1. søndag efter trinitatis 2010, www.aalborgstift.dk).

ETYMOLOGI efter *Onkel Joakim/Joakim von And*.

OM NAVNET Onkel Joakim hedder på engelsk Uncle Scrooge, mens Joakim von And svarer til engelsk Scrooge McDuck, begge af og til skrevet med dollartegn: *Scrooge*. Han er opkaldt efter den gnavne gnier *Ebenezer Scrooge* i Charles Dickens' julefortælling *A Christ-*

mas Carol (1843). Brugen af *Onkel Joakim* er en art eponym. Onkel Joakim og Joakim von And optræder første gang i Anders And & Co. 1949:06, hvor han introduceres som ”den rigeste og gerrigste gamle knark i verden”.

PRAKTISKE GRIS

praktisk gris person, der er god til el. har som funktion at ordne el. arrangere noget

CITAT Du skal være forberedt på, at der vil være mange rutineopgaver såsom opdækning, oprydning, postsortering m.m. Du skal derfor ikke være bange for at være praktisk gris for virksomhedens ansatte. (www.moment.dk 2007).

ETYMOLOGI efter *Praktiske Gris*, der er den ældste gris i fortællingerne om de tre små grise, som oprindeligt bygger på et folkeeventyr.

OM NAVNET De tre små grise debuterede i 1933 i tegnefilmen *Three Little Pigs*. Praktiske Gris optræder første gang i Anders And & Co. 1949:01. På engelsk hedder han *Practical Pig*.

RIP RAP OG RUP

Rip Rap Rup-effekten *sb. bf.* (*formen kan variere*) det at man er tilbøjelig til at ansætte el. begünstige en person, der ligner én selv (*mænd ansætter mænd o.l.*)

CITAT ”Vi ser altså en positiv særbehandling af mænd,” lød konklusionen fra lektor Ruth Emerek. ”Rip, Rap og Rup-effekten’ kalder man det på ligestillingslang når ældre mænd ansætter yngre mænd – alene fordi de er mænd. (Universitetsavisen 29.4.2009).

ANTONYM *Kylle Pylle Rylle-effekten*

ETYMOLOGI efter Anders And's tre nevøer *Rip, Rap og Rup*.

OM NAVNET *Rip, Rap og Rup*, der på dansk er dannet som en aflydsrække, bærer på engelsk de rimende navne *Huey, Dewey og Louie*. *Rip, Rap og Rup* optrådte i *Dansk Familieblad* inden premieren på Anders And & Co. I Anders And & Co. er de med lige fra den første historie i 1949:01, her dog uden navns nævnelse, men *Rup* nævnes første gang senere i 1949:01, *Rap* i 1949:02, og alle tre i 1949:03.

STORE STYGGE ULV

store stygge ulv bruges om noget skræmmende el. skadevoldende

CITAT Kommentar: Er USA blevet den store stygge ulv og Kina et blidt lam? (www.u-landsnyt.dk 2011).

ETYMOLOGI efter *Store Stygge Ulv*.

OM NAVNET Store Stygge Ulv debuterede i 1933 i tegnefilmen *Three Little Pigs*. Han kaldes Store

Stygge Ulv i to-tre film med ulven og de tre små grise, som havde dansk premiere inden 1949. I Anders And & Co. optræder ulven første gang i 1949:01, men uden at navnet nævnes, og først i 1949:02 kaldes han *den store stygge ulv*. På engelsk hedder han *The Big Bad Wolf*.

Andre ordklasser

FANTASILLION OG FANTASILLIONVIS

fantasillion *sb. (mat.)* et meget stort antal

CITAT Okay... du har nok ret... rækkefølgen er altså: Mangillion, utal-lion, fantasillion? 😊 Og så ved vi jo heller ikke, hvad der IMEL-LEM disse tal...! 😊 (www.ddfr.dk 2007).

ETYMOLOGI dannet til Anders And & Co. af *fantasi* + *million*.

OM ORDET *fantasillion* bruges ved opgørelse af Joakim von And's formue. Andre uformelle ord med betydningen 'et meget stort antal'

er *bulliard*, *fantasilliard* og *mulliard*.

fantasillionvis af mange

CITAT Nu er jeg i Caribien, hvor jeg har set fantasillionvis af flyvefisk (der kan flyve op til 100 m), pelikaner og batmanfugle, seje skibe og div. andet gejl. (www.sycondor.dk 2010).

ETYMOLOGI *fantasillionvis* er afledt af *fantasillion*.

LYKKEMØNT

lykkemønt *sb. (økon.)* (funden) mønt, som man håber bringer lykke

CITAT Hey gutter. et lidt anderledes spørgsmål her på BG til aften. i min første bil fandt jeg en 1 Dmark. fra 1963. mærkeligt som jeg var/er beholdte jeg mønten

som en lykkemønt. men den har altid været rimelig grim at se på. og har besluttet mig for at give den en gang rens. spørgsmålet er så bare hvordan?. [svar:] Er det en kobbermønt, så kan du bruge alm ketchup. (www.bilgalleri.dk 2013).

ETYMOLOGI efter Joakim von And
lykkemønt, på engelsk *lucky dime*
(ticut).

OM ORDET lykkemønten optræder
første gang i Solo-Hæfte 22 fra
1955, her kaldet *lykkeskilling*.

PENGETANK

pengetank *sb.* (*økon.*) stor formue,
fond e.l.

CITAT Pitts pengetank på skrump[.]
Tiden, hvor Hollywood-stjerner
kunne score kassen, er omme,
mener skuespilleren Brad Pitt.
(www.ekstrabladet.dk 2012).

ETYMOLOGI efter Joakim von And
pengetank, på engelsk *money bin*.

OM ORDET pengetanken optræder
første gang i Solo-Hæfte 22 fra
1955 i form af en *vandtank* eller
blot *tank*. Betegnelsen *pengetank*
optræder første gang i Anders And
& Co. 1958:19.

Litteratur og kilder

andeby.dk

Anders And & Co. Den komplette årgang 1949 ff. København.

Bojsen, Else, 1995: GISP! og GAB! i Norden. Om nogle rodord i tegneserier.
I: Ståle Løland m.fl. (red.), *Språk i Norden Sprog i Norden 1995*. Årsskrift
for Nordisk språksekretariat og språknemndene i Norden. Nordisk språk-
sekretariats skrifter 19. Oslo, s. 41–58.

Bojsen, Else, 1996: Arven fra Anders And & Co. Om nogle verbalinterjektio-
ner i dansk m.m. I: *Språket lever! Festskrift till Margareta Westman den*
27 mars 1996. Stockholm, s. 13–20.

Christiansen, Torben, 2012: *Slangordbogen. Dansk slang og dagligsprog*. App.
coa.inducks.org

da.wikipedia.org

disney.dk

en.wikipedia.org

Jakobsen, Johnny Grandjean Gøgsig, 2013: *Langtbortistan*. [navn.ku.dk/
maanedens_navn/langtbortistan](http://navn.ku.dk/maanedens_navn/langtbortistan)

Knudsen, Ole, Kristoffer Mogensen og Jakob Stegelmann, 1991: *Gyldendals
Tegneserie Leksikon. Argh! til zapp!* København.

Lund, Jørn, 1993: – med sproget som indsats. København.

Ruus, Hanne, 1995: *Danske kerneord. Centrale dele af den danske leksikalske
norm 1–2*. København.

Schousboe, Steen, 2009: *Pif Paf Puf. I: Ken Farø m.fl. (red.), Sprogvidenskab i
glimt. 70 tekster om sprog i teori og praksis*. Odense, s. 70–73.

Tak til Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen for oplysninger til artiklen.

Professor, dr.phil. Bent Jørgensen har gennem årtier præget dansk navneforskning. Med dette festskrift hædres han af sine kolleger både som forsker og som ven.

Artiklerne i festskriftet afspejler spændvidden inden for navneforskningen og Bent Jørgensens mange interesser: stednavne, personnavne, sproghistorie, retskrivning, leksikografi, storbyen København samt sporvogne og donaldisme. Bogen indeholder også en samlet oversigt over Bent Jørgensens publikationer.

